

Gjennomgang av forslag til nytt avløpsdirektiv fra EU

Brussels, 26.10.2022
COM(2022) 541 final
2022/0345 (COD)

Proposal for a

DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL

concerning urban wastewater treatment (recast)

(Text with EEA relevance)

{SEC(2022) 541} - {SWD(2022) 541, 544}

EN

EN

Innhold

Utvidet virkeområde	3
Tettbebyggelsens størrelse	3
Tilknytningsplikt og bruk av individuelle anlegg	4
Utslipp fra overløp og overvann	4
Krav til avløpsrenseanlegg.....	4
Energioppfølging og energinøytralitet	6
Overvåking i samarbeid med helsemyndighetene.....	6
Risikovurdering.....	7
Overvåking alle utslipp	7
Oppsummering av krav for tettbebyggelser og avløpsrenseanlegg	7
Krav til statlige myndigheter	8
Oversikt over krav for avløpsrenseanlegg og mulig konsekvens for Norge	9

Veien mot et nytt avløpsdirektiv

EU-kommisjonen la frem sitt forslag til et revidert avløpsdirektiv 26. oktober. Forslaget inneholder både strengere og nye krav til håndteringen av urbant avløpsvann. Formålet er fortsatt å beskytte miljø og helse, men Kommisjonen foreslår i tillegg at direktivet skal ivareta nye hensyn som reduksjon av forurensning fra overvann, klimagassutslipp, energiforbruk og sykdomsovervåking i avløpsvann.

Forslaget skal nå behandles i Miljøkomiteen i EU-parlamentet, som består av innvalgte representanter fra EU-landene. Samtidig skal det behandles i Rådet, som består av EU-landenes fagstatsråder. Til slutt forhandler disse og EU-kommisjonen om den endelige teksten, før den blir vedtatt. Denne prosessen vil trolig være ferdig i mars/april 2024. For Norges del skal det vedtatte direktivet deretter behandles av EØS-komiteen, hvor EØS-landene kan be om tilpasninger eller unntak. Det er uvanlig å forhandle om tilpasninger i direktiver før de tas inn i EØS-avtalen. Til slutt implementeres direktivet i norsk regelverk, noe som blant annet vil bety endringer i avløpsdelen av forurensningsforskriften. Dette vil bli sendt på høring før forskriften endres.

Norsk Vann deltar aktivt i den videre prosessen gjennom vår europeiske paraplyorganisasjon EurEau. Der gir vi innspill til hvilke posisjoner EurEau skal fremme overfor politikerne i EU-parlamentet, og som medlemmene kan bruke i sin dialog med politisk nivå hjemme og i Brussel. Vi vil også gi innspill til norske myndigheter om hvordan de kan utarbeide hensiktsmessige norske rammebetingelser som ivaretar direktivets gode formål på en mest mulig bærekraftig måte.

Denne artikkelen er basert på vår tolkning av forslaget til revidert direktivtekst og beskriver de områdene vi mener er mest sentrale for norske kommuner og avløpsanlegg. (Der det er angitt A og et nummer i parentes, referere det til artikkelnummer i direktivet).

Utvidet virkeområde

Hovedmålet med direktivet er å begrense negativ miljøpåvirkning fra avløp. For å redusere forurensning ytterligere utvides virkeområdet til direktivet til å gjelde allerede fra tettbebyggelser med samlet utslipp større enn eller lik 1000 pe. Dagens direktiv omfatter tettbebyggelser med samlet utslipp større enn eller lik 2000 pe.

I tillegg er målene for direktivet utvidet til å omfatte, i tillegg til miljøvern; beskyttelse av menneskers helse, reduksjon av klimagassutslipp, bedre styring og åpenhet i sektoren, bedre tilgang til sanitæranlegg og regelmessig overvåking av parametere som er relevante for folkehelsen (A1).

De nye reglene inkluderer også regnvann da dette kan være en kilde til utslipp av organisk materiale, nitrogen og fosfor til vannforekomster, men også forsøpling og mikroplast.

Tettbebyggelsens størrelse

Tettbebyggelsens størrelse er et sentralt begrep i direktivet og her er det kommet en oppdatert definisjon (A2); *et område hvor forurensningsmengden fra urbant avløpsvann er tilstrekkelig konsentrert (10 pe/ha) til at urbant avløpsvann skal bli samlet opp og behandlet i et avløpsrensaneanlegg*. Norge har, i motsetning til mange andre land, allerede en ganske detaljert definisjon av tettbebyggelsens størrelse i forurensningsforskriften, og det er usikkert om det vil bli behov for å oppdatere denne.

Tettbebyggelsens størrelse er en betegnelse på hvor mye forurensning som maksimalt kan oppstå i et område, og oppgis i antall personekvivalenter (pe). 1 pe = 60g BOF₅/d som tilsvarer utslippet av

organisk stoff for en person per dag. Antall pe er ikke kun innbyggere, men skal i tillegg inkludere belastningen fra innpendlere, industri, feriegjester (hytter/hoteller/campingplasser) osv. og beregnet for minst 10 år frem i tid. Tettbebyggelsens størrelse er derfor ofte større enn man kanskje tror og det er derfor viktig å ha en god oversikt over sine tettbebyggelser. En tettbebyggelse kan også strekke seg over flere kommuner og fylker i befolkede områder.

Det er tettbebyggelsens størrelse som er førende for om man er omfattet av direktivet og hvilke krav man får.

Tilknytningsplikt og bruk av individuelle anlegg

Plikten til å ha ledningsnett for avløpsvann utvides til alle tettbebyggelser over 1000 pe og det innføres en ny plikt til å sørge for at husholdninger er tilknyttet avløpsledninger der de finnes (A3).

Muligheten for å bruke individuelle anlegg (anlegg som ikke er tilknyttet ledningsnettet) begrenses til unntakstilfeller. Det er satt opp følgende forpliktelser:

- Anleggene skal være registrert i offentlig register
- Anleggene må være riktig utformet, godkjent og kontrollert
- Hvis et land bruker individuelle anlegg på mer enn 2 % av avløpsmengden som behandles i tettbebyggelser på 2 000 pe og mer, må dette begrunnes ovenfor EU.

Utslipp fra overløp og overvann

Overvann kan være en kilde til forurensning og rene overvannsledninger er derfor nå inkludert i direktivet (A2). Medlemsstatene skal sørge for at det etableres planer for reduksjon av utslipp fra overløp og overvann (A5). Det stilles krav til å ha oversikt over forurensning fra overløp og overvannsledninger som utgjør en fare for miljøet eller folkehelsen eller eksempelvis vanddirektivet, i tettbebyggelser med utslipp over 10 000 pe. Det skal lages planer for hindre overløp og utslipp av urensset overvann i disse områdene og i alle tettbebyggelser med utslipp over 100 000 pe.

Ikke forurenset overvann skal i hovedregel skal håndteres på overflaten, mens forurenset overvann skal samles opp og behandles slik at forurensingen til vannforekomster reduseres.

Det ligger et ambisiøst krav i direktivet på at overløp ikke skal utgjøre mer enn 1 % av den årlige tørrvermengden som kommer frem til anlegget for anlegg fra 10 000 pe innen 31.12.40. Dette kravet vil nok være et tema som vil bli tatt opp av flere medlemsland som problematisk og noe urealistisk.

Krav til avløpsrensning

Alle avløpsrensning i tettbebyggelser med utslipp over 1000 pe vil få krav til sekundærrensning uavhengig av resipient (A6). Tidligere var kravet tettbebyggelser fra 2000 pe med utslipp til ferskvann og 10 000 pe for utslipp til sjø. Det vil ikke lenger være tillatt med primærrensning eller bruk av betegnelsen mindre følsomme områder. Kravene til sekundærrensning vil være de samme som tidligere, men det vil bli økt krav til prøvetaking.

Tertiærrensning (A7) med fjerning av både fosfor og nitrogen blir obligatorisk for alle større anlegg som behandler en belastning lik eller større enn 100 000 pe. Tertiærrensning blir også krav for alle anlegg i tettbebyggelser med samlet utslippstørrelse fra 10 000 pe i områder identifisert av medlemsstatene som følsomme for eutrofiering. Det skal også vurderes hvilken parameter det er behov for å begrense for de forskjellige områdene, det vil si kun fosfor, kun nitrogen eller begge.

Alle anlegg over 10 000 pe i nedbørfeltet til følsomme områder skal få de samme kravene. Det er ikke lenger tillatt å inkludere nitrogenretensjon, dvs. man kan ikke ta hensyn til den mengden nitrogen som naturlig nedbrytes på veiene fra utslipp og til vannet når det følsomme området.

Kravet til rensing av nitrogen strammes til og krav til renseseffekt økes til 85 % eller utslippkonsentrasjon på maksimalt 6 mg/l.

Kvartærrensing innføres som et fjerde rensetrinn for fjerning et bredest mulig spekter av mikroforurensninger. Denne behandlingen vil bli brukt på alle renselanlegg for avløpsvann som behandler en belastning lik eller større enn 100 000 og for alle anlegg i tettbebyggelser fra 10 000 pe i områder der konsentrasjon eller opphopning av mikroforurensninger utgjør en risiko for menneskers helse eller miljøet. Medlemsstatene må identifisere disse områdene basert på bestemte kriterier som risiko for helse (for eksempel om det er drikkevannskilde, badevann osv.) og risiko for miljø.

Kravet er stilt som et prosentkrav hvor 80% av en kombinasjon av forskjellige stoffer beskrevet i direktivet skal fjernes.

Produsenter, inkludert importører, skal bidra til å dekke kostnadene til kvartærrensing. Det økonomiske bidraget vil bli fastsatt på grunnlag av mengdene og toksisiteten til produktene (A9).

Oversikt over type rensing og renskrav:

Type rensning	Fjerner	Krav
<i>Primærrensing (utgår)</i>	<i>Partikler</i>	<i>BOF: 20 % eller 40 mg/l og SS: 50 % eller 60 mg/l</i>
Sekundærrensing	Organisk stoff	BOF ₅ : 70 % eller 25 mg/l og KOF: 75 % eller 125 mg/l
Tertiærrensing	Fosfor og/eller nitrogen	P: 90 % eller 0,5 mg/l N: 85 % eller 6 mg/l
Kvartærrensing	Mikroforurensninger	80 % (kombinasjon av stoffer)

Oversikt over krav til type rensing og frister i forslaget

Type rensing	Beskrivelse	Frist
<u>Sekundærrensing</u>		
Alle tettbebyggelser over 1000 pe vil få krav til sekundærrensing, dvs. at primærrensing forsvinner.	Eksisterende anlegg fra tettbebyggelser over 2000 pe til ferskvann skal allerede ha kravet så ingen ny frist i direktivet.	
	Eksisterende anlegg fra tettbebyggelser mellom 2000 og 10 000 pe med utslipp til sjø	31.12.27
	Anlegg fra tettbebyggelser mellom 1000-2000 pe	31.12.30

Type rensing	Beskrivelse	Frist
<i>Tertiærrensing</i>		
Alle anlegg over 100 000 pe vil få krav til tertiærrensing (fosfor og nitrogenfjerning)	50% av anleggene med belastning over 100 000 pe og som ikke har denne type rensning i dag	31.12.30
	Alle anleggene med belastning over 100 000 pe	31.12.35
Alle anlegg i tettbebyggelser mellom 10 000 pe og 100 000 pe til sårbare områder (fosfor og/eller nitrogen).	Myndighetene skal utarbeide en liste over områder sårbare for eutrofiering og hvilket næringsstoff som må reduseres (fosfor og/eller nitrogen).	31.12.25
	50% av tettbebyggelsene som har utslipp til områder som i dag ikke er definert som sårbare, men som kommer på listen	31.12.35
	Alt vann som går til kommunalt nett i tettbebyggelser mellom 10 000 og 100 000 i sårbare områder	31.12.40
	Kravene gjelder også for anlegg over 10 000 pe i nedbørsfeltet til sårbare områder	31.12.40
<i>Kvartærrensing</i>		
Alle anlegg over 100 000 pe vil få krav til fjerning av mikroforurensninger	50% av anleggene med belastning over 100 000 pe som ikke har denne type rensning i dag	31.12.30
	Alle anleggene med belastning over 100 000 pe	31.12.35
Alle anlegg i tettbebyggelser mellom 10 000 pe og 100 000 pe til sårbare områder	Myndighetene innen utarbeide en liste over områder som er sårbare for utslipp av mikroforurensninger med hensyn på helse og miljø.	31.12.30
	50% av tettbebyggelser mellom 10-100 000 pe med utslipp til sårbare områder	31.12.35
	Alle tettbebyggelser mellom 10-100 000 pe med utslipp til sårbare områder	31.12.40

Energioppfølging og energinøytralitet

Det innføres krav til energioppfølging og energinøytralitet for større avløpsrenseanlegg. Innen 31. desember 2040 må medlemsstatene sørge for at den totale årlige fornybare energien som produseres på nasjonalt nivå av alle renseanlegg for avløpsvann over 10 000 pe tilsvarer den totale årlige energien som brukes av alle slike renseanlegg for avløpsvann. For å bidra til å nå dette målet, vil det bli gjennomført energirevisjon av renseanlegg for avløpsvann fra byer med jevne mellomrom, med særlig fokus på å identifisere og utnytte potensialet for biogassproduksjon, samtidig som metanutslippene reduseres.

Krav til energinøytralitet inkluderer kun selve avløpsrenseanleggene og her er ikke ledningsnettene omfattet.

Overvåking i samarbeid med helsemyndighetene

Det skal etableres et nasjonalt overvåkingssystem for å overvåke relevante folkehelseparametere i avløpsvann (A17). Det skal være et samarbeid mellom myndighetene innen avløp og helse, for å utforme programmet og koordinere prøvetaking av avløpsvann for analyse for relevante smittestoffer og antibiotika resistens.

Risikovurdering

Kravene i direktivet er å anse som minimumskrav. Alle medlemslandene er forpliktet til å vurdere risiko knyttet til helse og miljø forårsaket av utslipp av avløpsvann, og om nødvendig treffe ytterligere tiltak for å håndtere disse risikoene (A18). Tiltakene som skal vurderes er oppsamling og behandling av avløpsvann fra tettbebyggelse mindre enn 1 000 pe., krav til tertiær- eller kvartær rensing i tettbebyggelse under 10 000 pe., og ytterligere tiltak for å redusere forurensning av regnvann i tettbebyggelse under 10.000 pe.

Overvåking alle utslipp

Direktivet stiller strenge krav til overvåking av utslipp på myndighetsnivå. Dette gjelder forurensning fra avrenning og overløp av overvann, konsentrasjoner og belastninger av regulerte forurensninger i dette direktivet i utløpene til renseanlegg for avløpsvann fra byer, og tilstedeværelse av mikroplast (inkludert i slam).

Oppsummering av krav for tettbebyggelse og avløpsrenseanlegg

Det kan være krevende for en kommune å få en oversikt over hvilke krav man vil få i nytt direktiv. Vi har derfor satt opp en tabell over kommunens forpliktelser og krav basert på tettbebyggelsens størrelse og anleggenes størrelse.

Hvem som er omfattet	Krav
Tettbebyggelse < 1000 pe	<ul style="list-style-type: none"> I utgangspunktet ikke omfattet av direktivet, men kan få krav hvis en risikovurdering viser at det er behov (A18).
Tettbebyggelse ≥ 1000 pe	<ul style="list-style-type: none"> Krav til ledningsnett og tilknytningsplikt (A3). Alle avløpsrenseanlegg får krav til sekundærrensing (A6).
Tettbebyggelse ≥ 2000 pe	<ul style="list-style-type: none"> Maksimal mengde avløpsvann som kan behandles i individuelle anlegg (anlegg som ikke er tilknyttet ledningsnettet) er 2 %. Avvik fra dette må begrunnes ovenfor EU (A4).
Tettbebyggelse ≥ 10 000 pe til 100 000 pe	<ul style="list-style-type: none"> Krav til integrerte planer for håndtering av avløpsvann og overvann der er en statlig vurdering iht. bestemte krav har avdekket at det er et behov (A5), med krav til maksimalt 1 % overløpsutslipp innen 2040. Krav til tertiærrensing (fosfor og/eller nitrogen) med utslipp til områder sårbare for eutrofiering (A7). Krav til kvartærrensing med utslipp til områder sårbare for utslipp av mikroforurensninger (A8).
Tettbebyggelse ≥ 100 000 pe	<ul style="list-style-type: none"> Krav til integrerte planer for håndtering av overvann (A5) med krav om maksimalt 1 % overløpsutslipp innen 2030. Prøvetaking for SARS-CoV-2 med minst 1 prøve pr. uke (A17). Prøvetaking for antimikrobiell resistens i innløp- og utløp av avløpsrenseanlegg, og ved behov på ledningsnettet, minst to ganger per år (A17).

Hvem som er omfattet	Krav
Avløpsrenseanlegg \geq 10 000 pe	<ul style="list-style-type: none"> • Krav til tertiærrensning (fosfor og/eller nitrogen) hvis de ligger i nedbørfeltet til sårbare områder (A7). • Krav til to prøver per måned for næringsstoffer og en prøve per måned for mikroforurensinger • Krav til energirevisjon for avløpsrenseanlegg med tilhørende ledningsnett innen 2025 (A11). • Krav om energinøytralitet på nasjonalt nivå innen 2040 (A11).
Avløpsrenseanlegg \geq 50 000 pe	<ul style="list-style-type: none"> • Krav til en prøve per uke for næringsstoffer og to prøver i uken for mikroforurensinger
Avløpsrenseanlegg \geq 100 000 pe	<ul style="list-style-type: none"> • Krav til tertiærrensning (fosfor og nitrogen) og kvartærrensning (A7 og A8) • Krav til daglig prøvetaking for næringsstoffer og to prøver i uken for mikroforurensinger • Krav til energirevisjon for avløpsrenseanlegg med tilhørende ledningsnett innen 2030 (A11).

Krav til statlige myndigheter

Direktivet legger også flere oppgaver på statlige myndigheter. Resultatet fra disse kartleggingene/vurderingene vil igjen legge føringer for hvilke krav avløpsrenseanlegg og kommuner vil få.

Medlems-statene skal, med revisjon hvert 5 år, utarbeide:

1. Oversikt over tettbebyggelser \geq 10 000 pe hvor det er behov for helhetlige planer for avløpsvann og overvann (A5).
2. Oversikt over områder sårbare for eutrofiering (A7).
3. Oversikt over områder sårbare for utslipp av mikroforurensinger (A8).
4. Risikovurdering knyttet til utslipp av avløpsvann med tanke på miljø og helse (A18).

Det stilles også strenge krav til overvåking, noe som sannsynligvis vil medføre et økt krav til rapportering av data fra kommunene.

Medlems-statene skal sørge for at kompetente myndigheter overvåker (A21):

1. Utslipp (stoffmengder) fra avløpsrenseanlegg og oppfyllelse av krav
2. Produserte mengder, sammensetning og sluttbruk av slam
3. Utslippspunkt og bruk av rensset avløpsvann
4. Mengde produsert klimagass og energi produsert og brukt på avløpsrenseanlegg over 10 000 pe.
5. Stoffmengde og konsentrasjon av forurensede stoffer fra overløp og overvann til resipient for alle tettbebyggelser over 10 000 pe
6. For tettbebyggelser over 10 000 pe skal myndighetene overvåke på innløp og utløp av avløpsrenseanlegg:
 - mengde og konsentrasjon av stoffer iht. andre direktiver
 - tilstedeværelse av mikroplast.
 - to prøver per år med et mellomrom på minimum 6 måneder for tettbebyggelser over 100 000 pe.
 - en prøve hvert andre år for tettbebyggelser mellom 10 000 pe og 100 000 pe

Medlems-statene skal sørge for at kompetente myndigheter overvåker (A21):

7. For tettbebyggelser over 10 000 pe skal myndighetene overvåke tilstedeværelsen av mikroplast i avløpslam:
 - to prøver per år med et mellomrom på minimum 6 måneder for tettbebyggelser over 100 000 pe.
 - en prøve hvert andre år for tettbebyggelser mellom 10 000 pe og 100 000 pe

Oversikt over krav for avløpsrenseanlegg og mulig konsekvens for Norge

Norsk Vann har prøvd å se på hvilken konsekvens det nye direktivet vil få for Norge hvis det blir vedtatt slik som forslaget foreligger. For avløpsrenseanleggene innebærer dette en stor jobb og det vil være mange anlegg som må vurderes med tanke på sin renseprosess og nye krav. Det understrekes at antall anlegg er grovestimater, da vi ikke har nøyaktig oversikt over tettbebyggelsene anleggene tilhører.

Tema/krav	(Mulig) konsekvens for Norge (antall anlegg er grove estimater)
Sekundærrensing for alle renseanlegg i tettbebyggelser over 1.000 pe uavhengig av resipient	Over 400 anlegg som i dag ikke har biologisk behandling må oppfylle sekundærrensing.
Tertiærrensing (både fosfor og nitrogen) og kvartærrensing for alle anlegg over 100.000 pe	I dag har 4 av ca. 14 anlegg nitrogenfjerning. Ingen renser for mikroforurensninger
Krav til renseeffekt for nitrogen i tertiærrensekravet økes til 85%	6 anlegg må utbygges/optimaliseres
Staten skal utarbeide oversikt over områder sårbare for eutrofiering og/eller mikroforurensninger.	Må anta at Oslofjorden vil komme på listen som sårbar med tanke på nitrogen.
Alle renseanlegg i tettbebyggelser fra 10.000 pe til 100.000 pe i sårbart område skal ha tertiærrensing (fosfor og/eller nitrogen)	100-200 anlegg i tettbebyggelser >10.000 pe. Ca. 32 anlegg med direkteutslipp til Oslofjorden.
Utslipp fra renseanlegg over 10.000 pe i nedbørfeltet til sårbare områder skal ha tertiærrensing (fosfor og/eller nitrogen)	Alle renseanlegg over 10.000 pe i nedbørfeltet til Oslofjorden vil få krav til nitrogenrensing
Alle renseanlegg i tettbebyggelser fra 10.000 pe til 100.000 pe i områder sårbare for mikroforurensninger skal ha kvartærrensing	100-200 anlegg må vurderes

I tillegg til dette kommer alle oppgavene som må gjøres innen ledningsnett, overvann og overvåking. Det er derfor ingen tvil om at direktivet hvis det blir vedtatt slik det står vil bli meget tøft for Norge og de fleste land i EU. Det kan forventes at det vil komme justeringer i det endelige direktivet som følge av forhandlingene mellom EU-parlamentet, medlemslandene og EU-kommisjonen, men det er uvisst hvor omfattende disse vil bli.

Det anbefales at kommunene allerede nå starter å se på situasjonen i sin kommune og hvilke konsekvenser direktivet kan få. På den måten har man mulighet til å starte tidlig med planlegging og kunne starte en kommunikasjon med nabokommuner som kanskje vil få samme utfordring.